

ПРИНЦИПҲОИ МУОСИРИ ЛОИҲАКАШИИ БИНОҲОИ МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИИ ФАРОГИР

А.Р. Муминов

Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ

Дар мақолаи мазкур принципҳои муосири лоиҳакашии биноҳои муассисаҳои таҳсилоти фарогир, ки ҷиҳати ташаккул додани муҳити боҳузуру ҳаловати универсалӣ, дастрас ва меъморӣ барои қулли хонандагон, аз ҷумла қўдакони имкониятҳои маҳдуд равона шудаанд, баррасӣ гардидааст. Дар он муносибатҳои калидии лоиҳакашӣ, ба монанди муҳити бемонеа, ҳалли фасеҳии тарҳрезӣ, мутобикгардони фазоҳои таҳсилотӣ ва инчунин, талабот нисбати системаҳои муҳандисиву робитавӣ мавриди омӯзиш қарор дода шудаанд. Дар ҷардидааст, ки риояи гардидани меъёрҳои таъмини дастрасӣ бо истифодаи ҳалҳои эргономикиву беҳатар дар раванди лоиҳакашии меъморӣ устувору башардӯстона ниҳоят муҳим мебошад.

Калидвожаҳо: таҳсилоти фарогир, муҳити дастрас, фарогирӣ, муҳити меъморӣ, мутобикгардонӣ, лоиҳакашӣ.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЗДАНИЙ УЧРЕЖДЕНИЙ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

А.Р. Муминов

В статье рассмотрены современные принципы проектирования зданий учреждений инклюзивного образования, направленные на создание универсальной, доступной и комфортной архитектурной среды для всех категорий учащихся, включая детей с ограниченными возможностями здоровья. Освещаются ключевые проектные подходы, такие как безбарьерная среда, гибкость планировочных решений, адаптация учебных пространств, а также требования к инженерным системам коммуникациям. Подчеркивается важность соблюдения норм доступности и использования эргономичных, безопасных и устойчивых решений в контексте устойчивого и гуманного архитектурного проектирования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, доступная среда, инклюзивность, архитектурная среда, адаптация, проектирование.

MODERN PRINCIPLES OF DESIGN OF BUILDINGS OF INCLUSIVE EDUCATION INSTITUTIONS

A.R. Muminov

The article examines modern principles of building design for inclusive education institutions aimed at creating a universal, accessible and comfortable architectural environment for all categories of participants, including children with disabilities. Key design approaches such as barrier-free environment, flexibility of planning solutions, adaptation of learning spaces, as well as requirements for communication engineering systems are highlighted. The importance of compliance with accessibility standards and the use of ergonomic, safe and sustainable solutions in the context of sustainable and humane architectural design is emphasized.

Keywords: inclusive education, accessible environment, inclusivity, architectural environment, adaptation, design.

Муқаддима

Ҷомеаи пешрафтаи ҷаҳонӣ, аз ҷумла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин марҳилаи муосири рушди устувори раванди таҳсилотӣ барои таъмини иштироки баробари тамоми шаҳрвандон дар ҳаёти иҷтимоиву таҳсилотӣ ва маърифатии сайю қўшиши назаррас менамояд. Дар ин ҷода, мавқеи муҳиммеро, хусусан рушди таҳсилоти фарогир доро буда, муносибатҳои махсусу муосири ҳалли муҳити меъмориву фазоии биноҳои муассисаҳои таҳсилотиро талаб менамояд.

Биноҳои муассисаҳои таҳсилоти фарогир бояд аз нуқтаи назари ҳалли дурусти муҳити меъморӣ-сохтмонӣ, барои тамоми хонандагон, новобаста аз хусусиятҳои ҷисмонӣ ва рӯҳиву равонии онҳо дастрасу беҳатар ва мувофиқу мутобик тарҳрезӣ карда шаванд. Лоиҳакашии муассисаҳои мазкур пешбинӣ намудани дизайни универсалӣ, ташаккул додани муҳити бемонеаву дастрас, истифодаи васеи ҳалҳои мусоиду мутобикгардонидашудаи тарҳрезии системаҳои муҳандисӣ ва унсурҳои дохилаи меъмориро талаб менамояд.

Баназаргирии принципҳои мазкур метавонад сабабгори иштироки бевоситаи тамоми хонандагон дар раванди таҳсилотӣ гардида, барои ташаккул додани муҳити меъморӣ мусоиду бароҳат, ки ҳамгироии иҷтимоӣ ва инкишофи шахсиятро дар сатҳи зарурӣ таъмин менамояд, мусоидат кунад [1, 2, 5].

Мавод ва усулҳои таҳқиқот

Таҳлилу тадқиқи таҷрибаи ватаниву хориҷии лоиҳакашӣ, бунёд ва истифодабарии муассисаҳои таҳсилоти фарогир, ки дар мақола мавриди иҷро қарор дода шудаанд, имкон медиҳанд, ки аз ҷониби муаллиф як қатор принципҳои асоситарини муосири лоиҳакашии муассисаҳои таҳсилоти фарогир (МТФ) таҳия ва тавсия дода шаванд (Расми 1). Аз ҷумла:

1. *Тағйирпазирии таъйинотӣ.* Вобаста ба таъйинот, фасеҳии тарҳӣ маънои онро ифода менамояд, ки тағйирпазирии таъйиноти ин ва ё он қитъа, кабинету ҳуҷраҳои таълимӣ на танҳо имконияти иваз намудани вазифаҳои онҳоро доранд, балки он имконпазирии истифодабарии ҳуҷраҳои гуногунтаъйинотаро бо назардошти хусусиятҳои синнусолии хонандагони муассиса ифода менамояд. Масалан, дар раванди таълиму

тарбияи хонандагон бояд дар бораи иваз намудани тарзу усулҳои таълим, ҳамдигаривазкунии вазифаҳои асосии зинаҳои томуассисай (дар ҳоли мавҷуд доштан), ибтидоӣ, миёнаи нопурра ва миёнаи умумӣ фикру андеша намуд.

2. *Ғунҷоиши таъйинотӣ.* Меъёри мазкур истифодабарии самараноки ҳуҷраҳо ва ҳудуди муассиса, ҳаҷму миқдори вазифаҳоро, ки дар вақти истифодабарии масоҳати муфиди муайяни ҳуҷраҳо амалӣ мешаванд, ифода менамояд. Афзоиш додани ғунҷоиши таъйиноти МТФ зарурати коҳиш додани миқдори ҳуҷра ва қитъаҳои махсусгардонидашуда ва афзоиш додани масоҳатҳои универсалиро тақозо менамояд.

Истифодабарии самараноки фазои муҳит имкон медиҳад, ки ихчамии лоиҳаи бино баланд карда шавад. Масалан, муччаҳаз гардонидани бом (боми истифодашаванда), ҳуҷраву кабинетҳо барои истифодабарии хонандагону омӯзгорон ва ва чорабиниҳои дигар.

3. *Бартариҳои вазифаҳои ҷамъиятии фазои дохилаи муассиса.* Ҳангоми таҳияи лоиҳаи сохтмони бинои МТФ таваҷҷуҳи ҷиддӣ бояд ба вазифаҳои муҳими иҷтимоӣ дода шавад. Онҳо дар навбати худ метавонанд бо воситаҳои композитсионӣ, муттаҳидшавии ҳуҷраҳои таъйиноти якхеладоштаро дар қитъаҳои умумӣ, бо қитъабандии уфуқӣ ва мутаҳидкунии амудии фазои муассиса таъмин намоянд. Ин ҳолат имконият медиҳад, ки муайянсозии дурусти таваҷҷуҳро оиди фаъолияти тарбиявӣ таълимии хонандагону омӯзгорон амалӣ карда шавад.

Фазо дар муассиса ва атрофи он бояд вазифаҳои ҳам таълимиву ва ҳам истироҳатиرو иҷро намуда, ба муносибатҳои байниҳамдигарии онҳо, бе ҷудосозӣ ба гуруҳҳои алоҳида мусоидат намояд. Аз нуқтаи назари ғоявӣ бадеӣ фазои умумии муассисаи таҳсилоти фарогир бояд ҳамчун майдони марказие, ки дар он китобхонаву лавҳаҳои намоиш ва инчунин, унсурҳои амудии интерер (амфитеатр, зинаҳо ва ғайра) ҷойгиронида шудаанд, баррасӣ карда шавад.

4. *Тағйирпазирии тарҳӣ.* Шакли тарҳиву ҳаҷми бинои МТФ бояд фасеҳ тарҳрезӣ карда шавад. Бо ибораи дигар, дар тамоми давраи истифодабарӣ он бояд муҳимияти сохтори дар оғози лоиҳакашӣ доштаашро нигоҳ дорад. Барои иҷрои ин вазифаи муҳим, азнавтәрҳрезии геометрӣ, қитъабандӣ, муттаҳидкунӣ, ҷудосозӣ ва тақсими нави ҳудуди муассиса бояд амалӣ карда шавад. Дар ин маврид, фасеҳияти тарҳӣ бо роҳи иҷрои шартӣ қобилияти тағйирпазирии тарҳӣ, ҷобачогузориҳои ҷиҳози интерер дар раванди як дарси таълимӣ ва имконияти тағйирдиҳии вазифаҳои муҳити фазо, бо роҳи трансформатсияи тавсифоти геометрии он, амалӣ карда мешавад.

5. *Трансформатсияшавӣ ва ҷойивазкунии унсурҳои фазои муҳит.* Баъзе аз унсурҳои асноби бисот ва воситаҳои таълимии муассисаҳои таҳсилотӣ имкон медиҳанд, ки истифодабарии онҳо ҳамчун воситаи ташаккули фазои муҳит ва инкишофи динамикаи он бошад. Бо ин мақсад, дар муҳити дохилаи биноҳои МТФ метавон миёнадеворҳои ҷойивазшаванда мебели шаклтағйирпазир(трансформатсияшаванда) пешбинӣ карда шаванд. Трансформатсияи муҳити фазо бо ду роҳи асосӣ амалӣ карда мешавад. Якум – пешбинӣ намудани пардаҳои чорҷӯбадор, миёнадевор ва ба он монанд ва дуюм – истифодаи асноби бисоти, ки дар қатори иҷрои вазифаҳои ҷудосозии фазо, ҳамзамон вазифаҳои асосии ҳудро иҷро менамоянд. Фазои дохилаи ҳуҷраҳои таълимӣ, бояд пеш аз ҳама вобаста ба шумораи хонандагони синф ва гурӯҳи онҳо иваз гардад. Асноби бисот дар ин маврид бояд гуногуншакл – ҷамъшаванда, модуль, аз ҷой ба ҷой гузаронида шаванда ва ғайра бошад.

6. *Арзиши эстетикӣ.* Дар раванди лоиҳакашии биноҳои МТФ меъморону лоиҳакашонро мебояд, ки кӯшиш ба ҳарч диҳанд то сатҳу сифати меъмориву бадеӣ ва эстетикӣ биноҳои тарҳрезӣшаванда ҳарчи зебову ҷолибтар бошанд. Муҳити мусоиду ҷолиби меъморӣ-бадеии биноҳо бевосита ба тафаккури хонандагону омӯзгорони МТФ таъсири муфид расонида, бо ин роҳ сатҳи азҳудкунии умумии хонандагонро беҳтар гардониди, мафкураи эҳсосоти онҳоро баланд бардорад. Иҷрои талаботи эстетикӣ дар муассисаҳои таълимиву тарбиявӣ бояд ҳамчун васоити интиқоли ғояҳо, ки асоси таъйиноти педагогиро ташкил медиҳад, амалӣ карда шавад.

7. *Коҳишдиҳии батартибандозии рафтор.* Ҳалҳои дурусти меъморӣ ва тарҳрезии биноҳои МТФ бояд батартибандозии рафтори хонандагонро дар сатҳи зарурӣ коҳиш диҳад. Он имконият медиҳад, ки муҳити фазои муассисаҳои таълимиву тарбиявӣ ба қисматҳои умумӣ ва инфиродӣ тақсим карда шавад. Бо ибораи дигар, як қисмати масоҳати корӣ барои баргузориҳои машғулиятҳои фардӣ, бо мақсади инкишофи бештари зеҳнии хонандагони болаёқат ё ниёзу эҳтиёҷоти махсусдошта аз хонандагони дигар, ҷудо карда мешавад.

Дар натиҷа шароитҳои дигари зарурии ҳам иҷтимоиётшавии кӯдакон ва ҳам фардиёти онҳо ташкил дода мешаванд.

8. *Дастрасии фазои муҳити таҳсилот.* Озоду кушода будани раванди таҳсилот интиҳоби дурусти хонандагонро таъмин намуда, ҳамзамон барои пайдо гардидани малакаҳои худшиносии онҳо мусоидат менамояд. Бо назардошти мундариҷаи ғоявӣ бадеӣ, он дар дастрасии гирифтани таълиму тарбия, ташаккули асосҳои концептуалии таҳсилоти ғайрирасмӣ хонандагон метавонад таҷассум ёбад. Бо таъки ба мавқеъҳои меъмориву тарҳии биноҳои МТФ, принсипи мазкур сохтори шаклтағйирпазири муайянеро ифода менамояд, ки барои дарку эҳсоси падидаҳои навин аз ҷониби хонандагон мусоидат менамояд. Дар ин маврид, фароғату дамгирии онҳо низ дар қатори дарсҳои таълимӣ муҳимияти махсус дорад. Фазоҳои кушодаи бевосита барои муоширати байниҳамдигарии хонандагон мусоидат намуда, тақсимшавии минбаъдаи фазои ягона ба қисматҳои алоҳида бо назардошти таъиноти ҳар яки он имконпазир мебошад.

9. *Моҳияти иҷтимоӣ ва маърифатӣ.* МТФ—ро метавон ҳамчун маркази маърифативу ҷамъиятии истиқоматкунандагони маҳали гирду атрофи муассиса баррасӣ намуд. Дар муассисаҳои таҳсилотӣ на танҳо раванди таълимиву тарбиявӣ хонандагон амалӣ мегардад, балки дар онҳо бояд ниёзҳои ҷомеаи маҳаллӣ, аз қабيلي фаъолиятҳои солимгардонӣ, варзишӣ, маърифатӣ ва истироҳативу фароғатӣ барои сокинони биноҳои гирду атроф низ, қонеъ карда шаванд. Дар раванди лоиҳакашии биноҳои муассисаҳои таҳсилотии фарогир бояд ҳатман масъалаҳои таъминоти дастрасии тамоми кӯдакон, аз ҷумла хонандагони имкониятҳои маҳдудшуда, ба китобхона ва толорҳои маҷлисиву варзишӣ пешбинӣ қада шавад.

Расми 1 - Принсипҳои муосири лоиҳакашии биноҳои МТФ

10. *Таъмини талаботи экологӣ.* Дар раванди тарҳрезии биноҳои МТФ бояд аз имкониятҳои пешбинӣ намудани синфхонаҳои шакли муосир, ки дар қатори таъмин намудани раванди таълиму тарбияи босамар, инчунин риояи меъёру стандартҳои беҳатари экологиро ба назар гирифтаанд, истифода гарданд. Бо ин мақсад, бояд таъминоти энергия бо истифода аз манбаъҳои барқароршавандаи энергия, пешбинӣ намудани масолеҳҳои табиӣ дар ороиши дохилу берунӣ бинои МТФ, таъмини алоқамандии байниҳамдигарии ҳуҷраҳои муассиса бо муҳити атроф, қатъиян ба назар гирифта шаванд.

11. *Рушди устувор.* Дар ин ҷода, бояд нақшаҳои рушди дурнамои муассиса таҳия ва самтҳои стратегии он муайян карда шуда, муҳити фазои МТФ бо назардошти афзоиши эҳтимолии намудҳои тарҳрезии бино ташаккул дода мешавад. Дар ин ҳол, усулҳои гуногуни ҳам конструктивӣ ҳам муҳандисӣ, ки ба

воситаҳои онҳо нақшаҳои тарҳии бино дар раванди истифодабарӣ метавонад тағйир дода шаванд, бояд пешбинӣ гарданд. Ҳамзамон, тағйироти қитъаи замин, иловасозӣ ба бинои мавҷуда ва ғайра имконпазир мебошад.

Натиҷаҳо

Ҳучраи асосии МТФ синф-кабинети таълимӣ ба ҳисоб рафта, он бояд ҷавобгӯи талаботи фаъолони гузаронидани машғулиятҳои таълимӣ бо ташкили ҳам шакли васеъ (фронталӣ), инчунин гурӯҳию фардии таълим бо истифодаи васеи воситаҳои техникаӣ бошад.

Ҳучра бояд минтақаҳои фаъолияти хонандагон, қисми кории омӯзгор, фазои иловагӣ барои ҷойгиркунонии асбобҳои таълимӣ-айёни, воситаҳои техникаӣ таълим, ашёҳои шахсии хонандагон, минтақа барои кори гурӯҳӣ ва барои машғулиятҳои фардии хонандагон ва имкониятҳои барои иҷрои кори фаёлро дар бар гирад. Ҳамзамон, ҷойҳои алоҳида чун маҷмуи фазо бояд шартҳои муносиби таълимиву тарбиявиро таъмин намоянд [3, 4, 6].

Ҳучраҳои таълимии хонандагони синфҳои 1-9 бояд бо мизҳои сабук барои 1 хонанда ҷиҳозонида шуда, дар онҳо пешбинӣ намудани ҷевонҳои деворӣ, инчунин таҷҳизоти ҷойивазшавандаи иловагӣ барои ҳалли мушкилоти ташкили фазои муносиб бо мақсади фаъолонидани шаклҳои таълим зарур мебошад.

Тамоми ҳучраҳои асосии таълимӣ бояд на камтар аз қимати меъёрии коэффитсиенти равшании табиӣ (KPT) дар сатҳи болои мизи таълимӣ дошта бошанд ва чун қоида, рӯшноӣ аз паҳлӯи чап пешбинӣ шавад. Барои ташкили шакли мобилии гузаронидани дарс мебояд рӯшноӣ баробар дар тамоми сатҳи кори ҳучраҳо аз ҳисоби рушноии бологии иловагӣ (омехта: якҷояшавии болоӣ ва паҳлугӣ) ё рӯшноӣ сунъии иловагӣ дар дарунтари ҳучра берун аз минтақаи мизҳои асосии таълимиро дар назар доштан зарур аст.

Дар баъзе аз ҳучраҳои МТФ, аз ҷумла: роҳҳои алоқа ва доробитавию роҳравҳо, ки ҳучраҳои истироҳатӣ нестанд; шустушӯйхона, душхона ва ҳочатхона, дар толори варзишӣ ва ҳавз, ҳочатхона барои кормандон, ҳучраи гигиенаи шахсии занон; маркази радиошунавонӣ, кинофотоозмоишгоҳ, ҳучра барои системаи телевизиони дохилимуассисавӣ, анбори китобнигохдорӣ, борхона; ҳучраи таҷҳизоти гармидиҳӣ (бойлер), ҳучраи таҷҳизоти фишорафзоҳои обтаъминкунӣ ва обихроҷӣ, камераҳои ҳавотозакунӣ, қисми идоракунии ва ҳучраҳои дигар барои идоракунии таҷҳизоти муҳандисӣ ва технологияи бино, пешбинӣ кардани танҳо рушноии сунъӣ имконпазир мебошад.

Дар ҳолатҳои фавқуллода барои риоя кардани талаботи ихчамии назаррастари биноҳои МТФ, толори маҷлисиву дахлезҳо (кулуарҳо), қисмҳои санитарӣ барои хонандагон истифодаи рушноии сунъӣ роҳ дода шуда, ҳамзамон бояд қаратнокии ивазшавии ҳаво (аз рӯи ҳисоб) афзоиш дода шавад.

Таъмини равшании роҳравҳо бо рушноии дуҷум (дар сатҳи бологии тавораҳо), бо роҳи пешбини миёнадеворҳои шаффоф ё болодарӣ дар деворҳои роҳравҳо роҳ дода мешавад.

Барои таъмини намоёнӣ нозратӣ мусоиди тахтаи синфӣ, он бояд бо қатори чароғакҳо (софитҳо) таҷҳизонида шуда, бо ду чароғпояи оинагии рушноитақсимкунандаи нобаробари намуди ЛПО-30-40-122(125) –и ба таври мувозӣ дар он часпонидашуда равшан карда шавад. Чароғпояҳо болотар аз қанори болои тахтаи синф ба 0,3 м ва ба 0,6 м ба тарафаи синф рӯ ба рӯи тахтаи синф ҷойгир карда мешаванд [7, 8].

Нурафкании ҳучраҳои таълимии МТФ-ро бояд бо назардошти талаботи бандҳои марбутатаи меъёри қоидаҳои амалкунанда амалӣ карда шуда, тамоюли тирезаҳои ҳучраҳои асосии таълимиро, ки кунҷи тамоюли муносиби ҳучраҳо вобаста аз шароитҳои воқеии шаҳрсозии биноҳои муассисаҳои таҳсилоти фарогир аниқ менамояд, пешбини намуд.

Тирезаҳои ҳучраҳои таълимие, ки дар онҳо истифодаи воситаҳои техникаӣ таълим пешбинӣ шудаанд, бояд бо парда ва воситаҳои дигари зарурӣ ҷиҳозонида шаванд.

Муҳокима

Чуноне, ки қаблан қайд гардида буд, барои таъмини амалишавии раванди таълимиву тарбиявии МТФ, пеш аз ҳама пешбинӣ намудани маҷмуи гурӯҳҳои таъйиноти ҳучраҳо, ки бояд дар асоси талаботи сохтори ташкилӣ ва таъинотиву педагогии муассиса муайян мегардад, зарур мебошад. Маҷмуи гурӯҳҳои таъйинотӣ, таркиб ва масоҳати ҳучраҳои муассисаҳо бояд ба шаклу сохтори ташкиливу таъйиноти он мувофиқати бе чунучаро дошта бошад.

Микдори ҳучраҳои таълимӣ (синфхона ва кабинетҳо) барои муассисаҳои таҳсилоти фарогир баробар ва шумораи гурӯҳҳои таълимӣ, бо назардошти сохти ташкилӣ-педагогии он бояд пешбинӣ карда шавад. Дар ин маврид, ба ҳар як синфҳои мувозӣ (I-XI) бо тариқи иловагӣ пешбинӣ намудани ҳучраҳои таълимӣ имконпазир буда, қисми иловагии ҷойҳои нишаст дар ғунҷоиши умумии МТФ бояд ба эътибор гирифта шавад.

Дар асоси таҳлилу тамоми омилҳои тиббиву педагогӣ, хусусиятҳои раванди таълиму тарбия, талаботи санитариву беҳдошти муҳити физикии биноҳои муассисаҳои таҳсилотӣ, хусусиятҳои антропометрӣ ва махсуси хонандагони имкониятҳои маҳдуддошта, ҷобаҷогузорию аснобу бисот (мебелу таҷҳизот) вобаста ба таъиноти ҳучраҳои алоҳида ва ғунҷоиши онҳо, талаботи меъёри қоидаҳои амалкунандаи лоиҳакашии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва ғайра, ки дар қисматҳои аввали кор мавриди баррасӣ қарор дода шуда буданд, нақшаҳои тарҳии намунавии унсурҳои асосии инфрасохтори МТФ тарҳрезӣ ва тавсия карда шуда, масоҳатҳои меъёрии онҳо барои як ҷойи хонанда муайян гардидаанд.

Синфхонаҳои таълимӣ ва гурӯҳҳои машғулиятшоян бардавоми МТФ бояд бо назардошти ғунҷоиши онҳо барои на зиёда аз 24 нафар, аз ҷумла як-ду ҷойи нишаст барои хонандагони ниёзҳои махсусдошта (нуқсонҳои биниш, шунавонӣ ва узвҳои таъия ва ҳаракат) пешбинӣ карда шаванд [1, 9, 10].

Дар синфхонаҳои хонандагони синну соли калони МТФ, коҳиш додани ғунҷоиши онҳо то 20 хонанда роҳ дода мешавад. Дар вақти таҷдид ва таъмири асосии биноҳои мавҷудаи муассисаҳои таҳсилотӣ, пешбини намудани ғунҷоиши синфҳо то 30 ҷойи нишаст, бо назардошти масоҳати нисбӣ барои як хонанда на камтар аз 1,8 м² имконпазир мебошад.

Дар натиҷаи тарҳрезии нақшаҳои намунавии ҳучраҳои таъйиноти асосии муассисаҳои таҳсилоти фарогир тавсия дода мешавад, ки масоҳати умумии ҳучраҳои таълимӣ, бояд барои синфхонаҳо бо шаклҳои фронталӣ машғулиятҳо, на камтар аз 1,8 м² ба як хонанда, шаклҳои омехтаи таълим (фронталӣ ва гурӯҳӣ), инчунин дар кабинетҳо ва озмоишгоҳҳои махсусгардонидашуда оид ба фанҳои табиӣ 3м² барои ҳар як хонанда масоҳат ба назар гирифта шуда, масоҳати ҳучраҳои таълимӣ барои баргузори шаклҳои гурӯҳӣ кор ва машғулиятҳои фардӣ пешбинишуда на кам аз 3м², масоҳати устохонаҳо барои омӯзиши технология ва меҳнат 4,5 м², устохонаҳои махсусгардонидашуда барои таълими тафриқавӣ аз рӯи равияҳо 5,5 м² барои ҳар як хонанда тарҳрезӣ гардад.

Ҷиҳозонидани ҳучраҳои таъйиноти МТФ бояд дар асоси талаботи стандартҳои амалкунанда (ГОСТ 5994-93 “партаҳо”, ГОСТ 11015-93 “мизҳои хонандагон” ва ГОСТ 11016-93 “курсиҳои хонандагон”) ва бо назардошти пешбини намудани мизу курсиҳои мутобиқ барои хонандагони ниёзу эҳтиёҷоти махсусдошта амалӣ карда шавад.

Хулосаҳо

Лоихакашии биноҳои МТФ бояд дар асоси мутобикгардонии меъморӣ амалӣ гардида, он бояд дар асоси баназаргирии тамоми ниёзу эҳтиёҷоти хонандагон, новобаста аз хусусиятҳои ҷисмонӣ ва рӯҳиву равонияшон амалӣ карда шаванд. Дар ин маврид яке аз принципи асоситарин, дизайни универсалӣ ба ҳисоб меравад, ки он бояд барои ташаккули муҳити бароҳату беҳатар равона гардад.

Шартҳои асоситарини лоихакашии муассисаҳои таҳсилоти фарогир таъмин намудани муҳити бемонеа, фасеҳии таъйиноти ҳучраҳо, ҳалҳои мусоиди муҳандисиву технологӣ ва иштироки бевоситаи мутахассисони самтҳои гуногун бо мақсади дастрас гардидани ҳалҳои босамар мебошад.

Муқарриз: С.Ш. Ҷурахонзода — номзади меъморӣ, Реҷтори Донишқадаи давлатии Санъати тасвирӣ ва дизайни Тоҷикистон

Адабиёт

1. Кудрявцева, Н. М. Инклюзивные практики в образовании: от теории к практике / Н. М. Кудрявцева. — Казань: Казанский университет, 2022. — 300 с.
2. Абаев, З. Г. Социальная инклюзия в образовании: теоретические аспекты / З. Г. Абаев. — Тверь: Тверской государственный университет, 2019. — 150 с.
3. Волосникова Л. М., Патрушева И. В. Проектирование инклюзивных образовательных сред на основе универсального дизайна: обзор научных публикаций // Научные труды. – 2024. – Доступ: CyberLeninka.
4. Мавру К. Доступность и универсальный дизайн в высшем образовании: межстрановые перспективы // Teaching in Higher Education. – 2025.
5. Олодеоку М. Изучение принципов универсального дизайна в построенной среде // African Journal of Environmental Sciences & Renewable Energy. – 2024. – Т. 16, № 1. – С. 86–...
6. Коль Т., Шранц Т., Хофманн Э., Коркоран К., Швайгер Г. Введение в разрыв показателей комфорта в новых учебных зданиях: исследование // arXiv preprint. – 2024.
7. Гош С., Коппола С. Этот класс не для меня: распознавание эйблистских тенденций в дизайн-образовании // arXiv preprint. – 2024.
8. Что такое DeafSpace и как он может улучшить архитектуру для всех? // Wallpaper. – 2025.
9. Абаев, З. Г. Социальная инклюзия в образовании: теоретические аспекты / З. Г. Абаев. — Тверь: Тверской государственный университет, 2019. — 150 с.
10. Шевченко, И. А. Инклюзивное образование: подходы и реализация / И. А. Шевченко. — Новосибирск: Сибирское университетское издательство, 2021. — 220 с.

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ МУАЛЛИФ-СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ-INFORMATION ABOUT AUTHOR

TJ	RU	EN
Муминов Ашрафҷон Раҳмоналиевич	Муминов Ашрафджон Рахмоналиевич	Muminov, Ashrafjon Rahmonalievich
Донишгоҳи техникии Тоҷикистон баноми академик М.С. Осимӣ	Таджикский технический университет им. акад. М.С. Осими	Tajik Technical University named after Academician M.S. Osimi
Докторанти PhD	Докторант PhD	Doctor of Philosophy